Handboek Openbare Ruimte

Ridderkerk

Colofon

De volgende mensen hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze visie: Christina Bulten (groen), Ruud Demuijnck (bomen), Martin Heijkamp (tekenwerk), Sabrina Jonkman (bestuursondersteuning), Rien Maaskant (water), Annette Matthiessen (stedenbouw), Hans van Oudheusden (wegen), Elly van Pagee (strategie), Roeland Sluiskens (bedrijventerreinen), Jan Willem Steenman (bestuursondersteuning), Jaap Verhoeven (verlichting).

Vanuit de projectgroep hebben meegewerkt: Hugo Alefs (advies ruimte en cultuurhistorie), Henk van den Berge (verkeer), Hanke Boom (beheer), Lea van Pamelen (ingenieursbureau,) Bert Temmink (projecten), Simone Diegenbach (trekker van het project).

Handboek Openbare Ruimte

Ridderkerk

November 2015

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3

2 Ruimtelijke opbouw van Ridderkerk 7

2.1 Dorpen aan de rivier 7
2.2 Opbouw in vier lagen 7
2.3 Beleid en ontwikkelingen 13
2.4 Uitgangspunten 14

3 Cultuurhistorisch raamwerk 17

3.1 Uitgangspunten openbare ruimte 17
3.2 Materiaalgebruik cultuurhistorisch raamwerk 18

4 Woonwijken 21

4.1 Uitgangspunten openbare ruimte 21
4.2 Materiaalgebruik woonwijken 22

5 Bedrijventerreinen 25

5.1 Uitgangspunten openbare ruimte 25
5.2 Materiaalgebruik bedrijventerreinen 26

6 Groengebieden 29

6.1 Uitgangspunten openbare ruimte 29
6.2 Materiaalgebruik groengebieden 30

7 Buitendijkse gebieden 33

7.1 Uitgangspunten openbare ruimte 33
7.2 Materiaalgebruik buitendijkse gebieden 34

8 Autonome wegenstructuur 37

8.1 Uitgangspunten openbare ruimte 37
8.2 Materiaalgebruik autonome wegenstructuur 38

9 Bijzondere plekken 41

9.1 Winkelcentra openbare ruimte 41
9.2 Materiaalgebruik bijzondere plekken 42

10 Agenda en vervolg 45

10.1 Agenda 45
10.2 Regelmatig evalueren en bijstellen 46

Bijlage I Overzicht van bestaande documenten 47
Literatuurlijst 49

Sint Jorispark

Inleiding

In dit Handboek voor de Openbare Ruimte van de gemeente Ridderkerk zijn richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte beschreven. Bij de inrichting van de openbare ruimte zijn vaak verschillende partijen betrokken met ieder hun eigen belang. De richtlijnen helpen bij het afstemmen van deze belangen. De richtlijnen hebben betrekking op praktische zaken, zoals de toepassing van materialen. Maar het gaat ook om het proces: welke kwaliteiten zijn belangrijk voor de toekomst? Hoe borg je deze kwaliteiten? En wie moet je daarbij betrekken?

Het handboek is opgesteld tegen de achtergrond van uiteindelijk één gezamenlijk doel:

- een kwalitatief goede buitenruimte voor heel Ridderkerk,
- nu en in de toekomst,
- financieel verantwoord in aanleg en beheer.

Aanleiding

Er is een aantal redenen te noemen waarom nu een Handboek Openbare Ruimte voor Ridderkerk wordt opgesteld.

1. Ridderkerk als tegenhanger van grootstedelijk gebied

De visie op de toekomst van Ridderkerk is aan verandering onderhevig. Ridderkerk wordt niet alleen als woon-werkgemeente gezien, maar steeds meer als groene gemeente en tegenhanger van het grootstedelijk gebied. Door de stuurgroep Deltapoort is de ambitie geformuleerd om de komende jaren de economische betekenis van het gebied te versterken en te investeren in de ruimtelijke kwaliteit. Door de landschapstafel IJsselmonde wordt dit verder uitgewerkt. Dit is van invloed op de inrichting van de openbare ruimte. Er wordt meer aandacht gevraagd voor de landschappelijke kwaliteiten.

2. Versterken van de kwaliteit van de bestaande openbare ruimte

Het accent is verschoven van het realiseren van nieuwbouwwijken naar het versterken van bestaande locaties. Daarbij speelt de kwaliteit van de openbare ruimte een belangrijke rol. Terwijl de vraag naar kwaliteit in de buitenruimte is toegenomen, zijn de budgetten voor beheer van de openbare ruimte de afgelopen jaren teruggelopen. Dit vraagt om een nieuwe afstemming tussen inrichting en beheer.

3. Aantal betrokkenen toegenomen

In de huidige situatie zijn bij de inrichting van de openbare ruimte meer partijen en ontwerpers betrokken dan voorheen. Delen van de inrichting van de openbare ruimte worden uitgevoerd in privaat opdrachtgeverschap, zoals door woningcorporaties of ontwikkelaars. Binnen de gemeente zijn meer ontwerpers en andere partijen betrokken. Wat vroeger misschien vanzelfsprekend gebeurde vereist nu coördinatie.

Doel en resultaat

Het handboek vormt een leidraad voor de inrichting van de openbare ruimte van Ridderkerk en is bedoeld voor diegenen die bij de inrichting en het beheer betrokken zijn. Daarbij gaat het om ruimtelijk adviseurs, beheerders, ontwerpers en projectleiders, die werkzaam zijn voor de gemeente en om externe partijen zoals projectontwikkelaars, het waterschap en woningbouwcoöperaties. Deze leidraad richt zich op de identiteit, structuur en samenhang van de verschillende delen van de buitenruimte, met daaraan gekoppeld praktische richtlijnen over bijvoorbeeld de toepassing van materialen. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling geweest alles vast te leggen en dicht te timmeren. Het handboek biedt nog voldoende (ontwerp)ruimte.

Emmastraat, met zicht op de Ringdijk

Relatie tot bestaande richtlijnen
De bestaande documenten met richtlijnen, normen en afspraken over de inrichting en het beheer van de openbare ruimte blijven geldig (zie bijlage I). Deze zijn vaak echter vanuit één discipline opgesteld (bijvoorbeeld verkeer, groen of water). Binnen het handboek wordt de openbare ruimte integraal benaderd.

Totstandkoming in overleg
Partijen die met het handboek werken moeten zich er in herkennen. Het handboek is daarom opgesteld in nauw overleg. Binnen de gemeente is op ambtelijk niveau binnen een projectgroep samengewerkt en hebben beheerders en uitvoerders van Ridderkerk meegedacht en input geleverd. Hierdoor is de inhoud al bekend bij de verschillende partijen en is het een handboek geworden van alle betrokken partijen.

Het in het handboek geschetste beeld is te zien als een wensbeeld. In een later stadium vinden uitwerkingen plaats, bijvoorbeeld op het niveau van de woonwijk. In hoofdstuk 10 is hiertoe een agenda opgesteld. Op het moment van uitwerking worden ook de wijkorganisaties en burgers op dit niveau betrokken.

Opzet en leeswijzer
In hoofdstuk 2 worden de achtergrond en uitgangspunten beschreven. Het waarom van het handboek, de uitgangspunten en de aanpak staan in dit hoofdstuk centraal. Er wordt ingegaan op de indeling die wordt toegepast in de daarop volgende hoofdstukken. De snelle lezer, gericht op een directe uitvoering kan meteen doorbladeren naar de volgende hoofdstukken, waarin per soort gebied wordt ingegaan op de richtlijnen voor de openbare ruimte. Tot slot staat is in hoofdstuk 10 te lezen hoe het handboek vervolg krijgt.

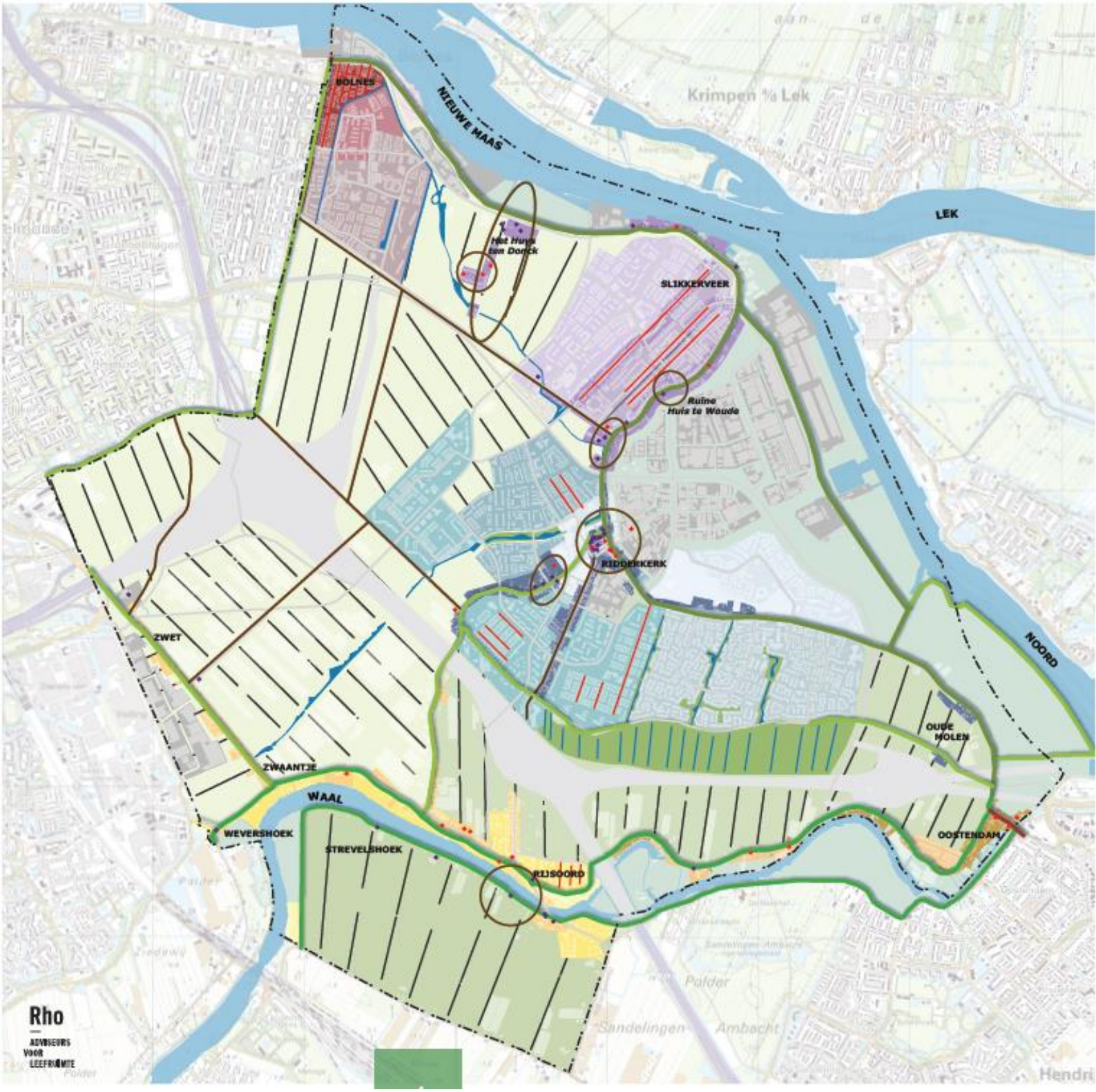

Figuur 1 - Gemeentelijk erfgoedbeleid: Erfgoed cultuurlandschap en historische stedenbouw (Rho 2013)

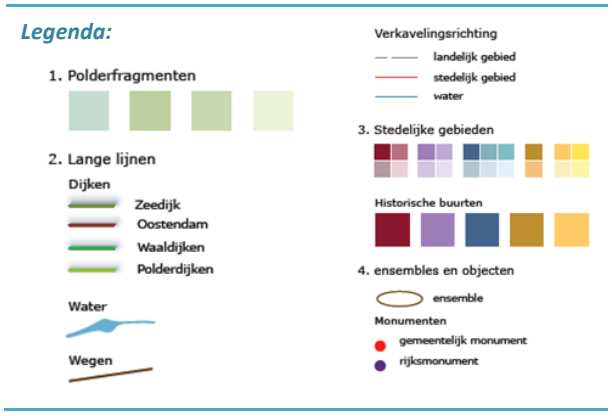

2. Ruimtelijke opbouw van Ridderkerk

In dit hoofdstuk is de identiteit en ruimtelijke hoofdstructuur van Ridderkerk beschreven, de ontwikkelingen die van invloed zijn op de toekomstige inrichting en de beleidsuitgangspunten die hieruit voortvloeien.

2.1 Dorpen aan de rivier

Een belangrijke kwaliteit van Ridderkerk is het dorpse karakter. Daarbij gaat het eigenlijk om vijf dorpen met ieder hun eigen identiteit: Ridderkerk centrum, Bolnes, Slikkerveer, Rijsoord en Oostendam. De dorpen liggen veelal los van elkaar, gescheiden door groen en rijkswegen. Ook in sociaal opzicht vormen de dorpen eenheden: mensen wonen in Slikkerveer of Bolnes en voelen zich daarmee verbonden. In de kernen is vaak nog historische bebouwing aanwezig: boerderijen verwijzen naar de binding met het agrarisch gebied, arbeiderswoningen naar de scheepswerven van Slikkerveer en Bolnes. De ontstaansgeschiedenis van de dorpen in het landschap is uitgebreid beschreven in het gemeentelijk erfgoedbeleid (Rho, 2013). In figuur 1 zijn de belangrijkste historische elementen weergegeven.

Daarnaast zijn de aanwezigheid van ruimte, de ligging bij rivieren en de nabijheid van groen, kenmerken waarmee Ridderkerk zich onderscheidt. Dit komt tot uitdrukking in de opbouw en inrichting van de openbare ruimte. Dijken, oude wegen en wateringen vormen verbindingen tussen de dorpen. De inrichting van de openbare ruimte is eenvoudig en doelmatig. Er is veel eenheid in materiaalgebruik (bestrating, afvalbakken, enz.). Verbijzonderingen zijn vaak niet gezocht in materiaal maar vooral in ruimte en groen. Verschillen tussen de dorpen worden vooral bepaald door de structuur van de openbare ruimte.

2.2 Opbouw in vier lagen

De dorpen van Ridderkerk, met de openbare ruimte als onderdeel daarvan, kennen een lange ontstaansgeschiedenis. Op basis van deze ontstaansgeschiedenis zijn in principe vier stappen te onderscheiden, die deels parallel, deels achtereenvolgens hebben plaatsgevonden.

1. Het ontstaan van Ridderkerk als reeks van dorpen in het rivierenlandschap. Dit heeft geleid tot een ‘cultuurhistorisch raamwerk’ van dijken, oude rivierlopen, wateringen en sloten.
2. Invulling van de polders, die in de loop der tijd als het ware als ‘vlakken’ zijn ingericht met woonwijken, bedrijventerreinen en parken/groengebieden.
3. Ontwikkeling van grootschalige infrastructuur: rijkswegen en ontsluitingswegen binnen de gemeente. Dit heeft geleid tot een ‘autonome wegenstructuur.’
4. Het ontstaan van bijzondere plekken: naast de historische centra die gekoppeld zijn aan het cultuurhistorisch raamwerk zijn in de woonwijken winkelcentra gebouwd.

In figuur 2 zijn de stappen als lagen weergegeven. Deze lagen hebben ieder hun eigen kenmerkende opbouw en vragen om een eigen aanpak van de openbare ruimte.

1. Cultuurhistorisch raamwerk

Het cultuurhistorisch raamwerk is opgebouwd uit historische lijnen: dijken, wateringen en oude wegen. Het dorp Ridderkerk zelf, voorheen Riede, was het belangrijkste dorp. De rivier vormde ter hoogte van Ridderkerk een bocht, waardoor de plek van het huidige centrum toen nog aan de rivier lag. In de 14e eeuw komt de rivier op haar huidige plek te liggen: de Noord. Het dorp Ridderkerk komt daarmee meer landinwaarts te liggen.

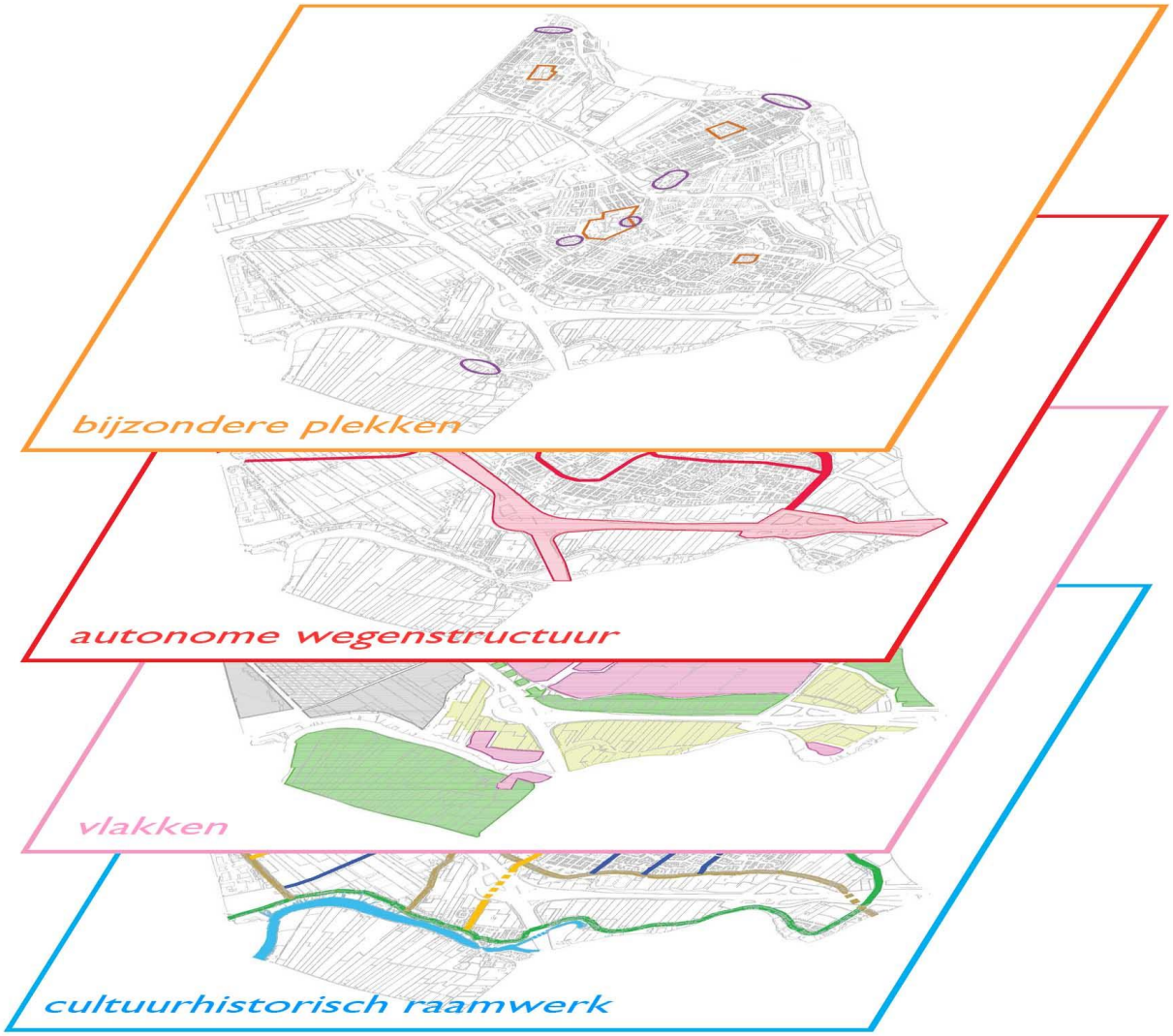

Figuur 2 - Opbouw van Ridderkerk in vier lagen

De dorpen, de dijken en de dynamiek van de rivieren zijn bepalend geweest voor het ontstaan van het huidige landschap en de bebouwing daarin. De Ring- en Molendijk laten in hun vorm nog altijd goed de meandering van de oude rivierloop zien. Het binnendijkse gebied is opgedeeld in polders. Binnen de polders ligt een stelsel van watergangen die voor de ontwatering zorgen.
Het cultuurhistorische raamwerk is nog voor het grootste deel aanwezig. Door incidentele onderbrekingen is de continuïteit soms in het geding. Het raamwerk verbindt de verschillende delen van Ridderkerk. Recreatieve routes zijn hier veelal aan gekoppeld en maken de historische kernen, wijkcentra en groengebieden toegankelijk. De wegen en dijken binnen het raamwerk worden begeleid door afwisselende, deels historische, lintbebouwing. Voor de lintbebouwing geldt een speciaal welstandsregime en een hoge cultuurhistorische waardering in het erfgoedbeleid.

2. Inrichting van de polders

Lange tijd waren de polders voornamelijk in agrarisch gebruik. Sinds 1950 is geïnvesteerd in het realiseren van nieuwe woon- en werkgebieden. Het cultuurhistorisch raamwerk zoals hiervoor beschreven, is daarbij geleidelijk opgevuld met woonwijken, bedrijventerreinen en groengebieden. Het agrarisch gebruik beslaat nu nog een beperkt deel. Hier onder zijn de karakteristieken en verwachte ontwikkelingen van de verschillende invullingen beschreven.

Woonwijken

In de woonwijken is het ontstaan van Ridderkerk als meerdere dorpen aan de rivier nog altijd goed herkenbaar. De oude kernen van Ridderkerk Centrum, Bolnes, Slikkerveer, Oostendam en Rijsoord vormen bijzondere plekken binnen de huidige woonwijken. Ridderkerk Centrum, Slikkerveer en Bolnes zijn uitgegroeid tot grotere woonwijken. De wijken kennen een eigen opbouw, die in grote mate gekenmerkt wordt door de periode waarin ze zijn gebouwd. De inrichting van de openbare ruimte kan een bijdrage leveren waar het gaat om identiteit. De karakteristieken van de verschillende wijken kunnen worden versterkt.
De laatste uitbreidingen van Ridderkerk vinden momenteel plaats in ’t Zand. Daarna worden geen grote stedenbouwkundige uitbreidingen meer verwacht. Langs de Noord en de Nieuwe Maas vindt nog transformatie plaats van bedrijfslocaties naar wonen. In de structuurvisie staat dat de woonmilieus binnen de woonwijken verouderd en eenzijdig van aard zijn. Er wordt ingezet op herpositionering van de woonwijken, met een ander en meer gevarieerd woningaanbod en verbetering van de voorzieningen.

Bedrijventerreinen

Ridderkerk kent een aantal bedrijventerreinen, onder andere Donkersloot en Verenambacht. Donkersloot is het grootste bedrijventerrein en beslaat het gebied tussen het centrum van Ridderkerk en de Noord. Van oorsprong was dit buitendijks gebied. Met de aanleg van de Donkerslootsedijk is het bedrijvengebied grotendeels binnendijks komen te liggen. Het bedrijventerrein heeft een zeer divers profiel. Een duidelijke eigen identiteit ontbreekt, in het bedrijventerrein zelf en in de openbare ruimte. Het terrein wordt doorsneden door brede ontsluitingswegen. Verenambacht is een agro-logistiekpark. In Cornelisland en Nieuw Reijerwaard worden momenteel twee bedrijventerreinen ontwikkeld. Nieuw Reijerwaard richt zich op bedrijven met een Agro-logistiek profiel. Er wordt ingezet op een duurzame inrichting. Ook het glasconcentratiegebiedgebied tussen de Hoogzandweg en de Lagendijk, waar kassen het beeld bepalen, is gelet op het functionele karakter aangegeven als bedrijventerrein.

Groengebieden

Langs de randen van het stedelijk gebied liggen groengebieden. Deze zijn onderling sterk verschillend qua opbouw en gebruik. Langs de Noord, buitendijks, ligt de Ridderkerkse Griend met een natuurlijk karakter. Direct daar tegenaan, aan de binnenzijde, liggen de Gorzen, eveneens met een natuurlijk karakter, maar toegankelijker en meer gericht op recreatie dan de Grienden. Deze twee gebieden worden van elkaar

Figuur 3 - lagen over elkaar

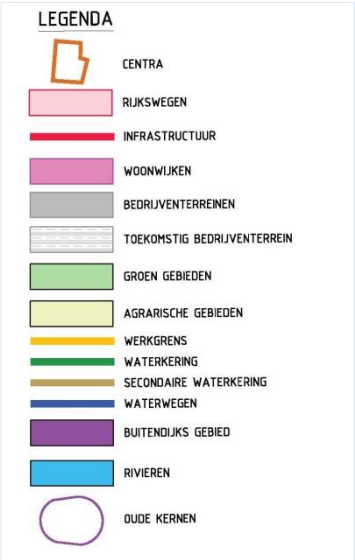

gescheiden door de Donkerslootsedijk, deels beweid met schapen. Aan de oostzijde van deze gebieden ligt de Crezéepolder, die ontwikkeld zal worden als natuurgebied. Deze krijgt weer een ander karakter dan de eerste twee gebieden en wordt door de Veerdijk van deze gebieden gescheiden. De drie gebieden sluiten daardoor niet goed op elkaar aan.

Aan de noordzijde, tussen de wijken Slikkerveer en Bolnes, liggen de Donckse Velden. Dit van oorsprong agrarisch gebied heeft stap voor stap een groene recreatieve inrichting gekregen, deels in combinatie met het waterwingebied van Oasen. De inrichting verschilt sterk per deelgebied. Eigenlijk is het een verzameling van gebieden verbonden door paden. Midden in de Donckse Velden ligt de buitenplaats Het Huys ten Donck, omgeven door een 22 ha groot parkbos, het Donckse bos. Hiervan zijn randen dicht begroeid, daarbinnen liggen open ruimtes. Het landgoed is alleen toegankelijk voor wandelaars in het bezit van een wandelkaart. Door de gefragmenteerde opbouw van de Donckse Velden en de ligging van het besloten Donckse Bos daarin, ervaart men het gebied niet als eenheid en in zijn volle omvang.

Het Reyerpark ligt in het verlengde aan de zuidzijde van het Donckse Bos, maar wordt ervan gescheiden door de Rotterdamseweg. Het park staat redelijk op zich en bestaat voor een groot deel uit sportterreinen en accommodaties. Ten zuiden van Ridderkerk ligt het Oosterpark. Dit is aangelegd als 'polderpark:' een waterrijk recreatiepark, waarbinnen de polderstructuur nog herkenbaar is. In het park liggen een pannenkoekenhuis, een kinderboerderij en een zwemvijver. Het vormt een buffer tussen de wijk Drievliet en de A15. In de toekomst zal ten zuiden van Ridderkerk, aan de andere kant van de Waal, het Waalbos worden gerealiseerd. Een eerste gedeelte, aansluitend op Rijsoord, is al ingericht. Ten oosten van Rijsoord ligt langs de Waal op de grens met Barendrecht het recreatiegebied Verenambacht.

Buitendijks
Buitendijks liggen gebieden die afwisselend zijn ingevuld met bedrijven, woningbouw en groen. Geleidelijk wordt een deel van deze bedrijventerreinen getransformeerd tot woongebieden. De invloed van de rivier en de daarbij behorende openheid van het landschap is hier direct merkbaar.

3. Autonome infrastructuur

De wegen in Ridderkerk vielen aanvankelijk samen met de historische wegen, dijken en wateringen, zoals in de vorige paragrafen beschreven. In de vorige eeuw zijn hier wegen aan toegevoegd, die los liggen van de landschappelijke, historische opbouw. Deze wegen zijn als een autonome infrastructuur als het ware over de gemeente heen gelegd, zonder rekening te houden met de oorspronkelijke, veel fijnmazigere opbouw. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de A16 en een stukje A15. Deze snelwegen hebben gezorgd voor een goede ontsluiting. Dit is een belangrijke factor geweest voor de ontwikkeling in Ridderkerk. Tegelijkertijd vormen het barrières in de dwarsrichting. Ook binnen Ridderkerk zijn wegen toegevoegd. Vooral de Rotterdamseweg vormt een belangrijke ontsluitingsweg.

Bijzondere plekken

Elke wijk binnen de gemeente Ridderkerk heeft een eigen centrum. Soms is daarbij aangesloten op het historisch centrum, soms is een apart voorzieningencentrum aangelegd. Zowel de historische centra als de winkelcentra zijn aangeduid als bijzondere plekken. Bijzonder omdat ze een belangrijk rol spelen binnen de wijk. Buiten de woonwijken is ook de Schans als bijzonder plek aangeduid: dit is een toegang tot Ridderkerk, waar ook de boten aanleggen. Vaak zijn op deze plekken andere materialen toegepast om de betekenis van deze plek te benadrukken. Zo zijn in het centrum van Ridderkerk, het grootste (winkel)centrum binnen de gemeente, gebakken klinkers met accenten van natuursteen toegepast.

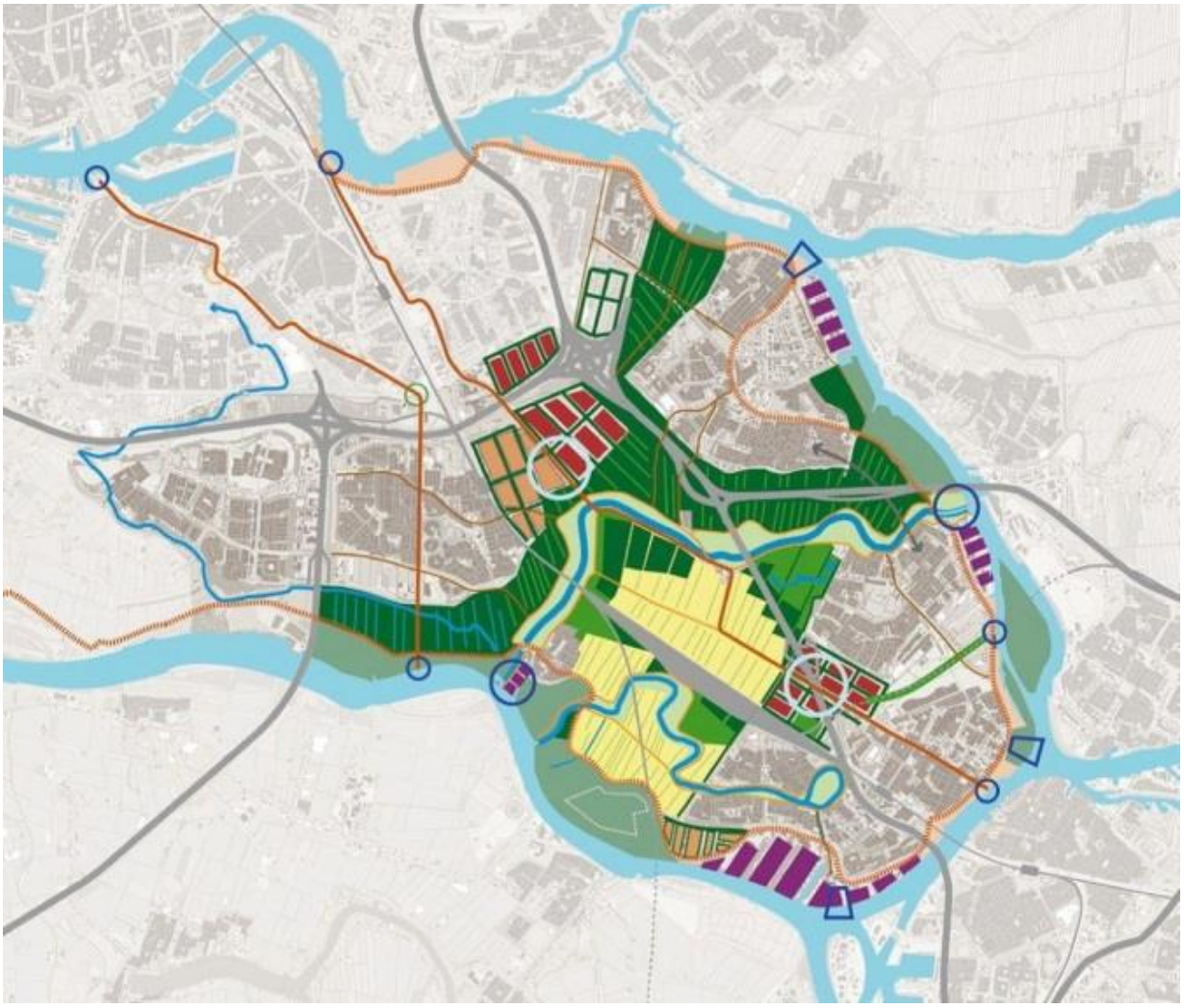

Figuur 4 - Integratiekader Deltapoort - ruimtelijk beeld (Bron: Zuidvleugel Deltapoort 2012)

2.3 Beleid en ontwikkelingen

Veranderingen zoals in bevolkingssamenstelling, economische veranderingen en veranderingen in klimaat leiden ertoe dat nieuwe eisen aan de inrichting van de openbare ruimte worden gesteld. Hieronder zijn de belangrijkste ontwikkelingen weergegeven.

Van kwantiteit naar kwaliteit

De gemeente Ridderkerk maakt deel uit van de metropoolregio Rotterdam Den Haag. De afgelopen vijftig jaar is vooral geïnvesteerd in het realiseren van nieuwe woon- en werkgebieden. De haven van Rotterdam als economische motor en de verbindingen naar het achterland dienden de ruimte te krijgen. Ook Ridderkerk heeft hiervan geprofiteerd. Recent is er meer aandacht voor de leefomgeving. De combinatie tussen een goed economisch klimaat en een aangenaam woonmilieu kan de regio versterken, zo is het uitgangspunt. Dit is onder andere uitgewerkt in het kader van de Deltapoort (zie figuur 4) en wordt uitgewerkt binnen de Landschapstafel IJsselmonde (in oprichting). Ook binnen de gemeente wordt het accent verlegd naar kwaliteit en meer aandacht voor de leefomgeving. De nadruk ligt op het versterken van de woonwijken en het beter zichtbaar maken van de ligging in het landschap. Het omliggende landschap wordt ontwikkeld tot 'Deltapark,' waarbij de toegankelijkheid van de landschappen wordt vergroot.

Vergrijzing

Er wonen minder mensen per woning en de bevolking vergrijst. Bij de inrichting van de openbare ruimte moet meer rekening gehouden worden met ouderen, bijvoorbeeld door een goede toegankelijkheid. Tegelijk moet worden ingespeeld op het aantrekken van jongeren, al dan niet met kinderen.
Om bewoners en bedrijven aan Ridderkerk te blijven binden, is aandacht voor de kwaliteit van de woon- werk- en leefomgeving van extra belang. De buitenruimte speelt daarbij een belangrijke rol. Behoud van de bestaande kwaliteiten in de toekomst is niet vanzelfsprekend. De openbare ruimte is op sommige plaatsen sleets of gedateerd. Bezuinigen die hebben plaats gevonden op beheer, maken dat inrichting en beheer opnieuw op elkaar moeten worden afgestemd.

Recreatieve routes

Er is landelijk een toenemende vraag naar recreatieve en sportieve mogelijkheden in de buitenruimte, zoals fietsen, wandelen, hardlopen en skeeleren. Dat vraagt om meer recreatieve routes. Binnen de landschapstafel IJsselmonde wordt gewerkt aan gemarkeerde wandel- en fietsroutes. Hierbij is ook aandacht voor belevingsroutes en stad-/landverbindingen. Voor hardlopen en skeeleren zijn meer lokale initiatieven nodig.

Bezuiniging op beheer

Terwijl de vraag naar een kwalitatief goede buitenruimte toeneemt, staat het beheer van de Openbare Ruimte al geruime tijd financieel onder druk. Een hernieuwde afstemming tussen inrichting en beheer is nodig. Dit kan betekenen dat de inrichting moet worden aangepast aan een goedkoper beheer. Op sommige plaatsen hebben ad-hoc aanpassingen plaats gevonden, zoals de omvorming van groenstroken, waardoor de eenheid en herkenbare logische opbouw van de openbare ruimte in het geding is gekomen. Een structurele aanpak is nodig.

Water, klimaat en duurzaamheid

De verwachting is dat in de toekomst het risico op wateroverlast toeneemt. Tegelijkertijd kunnen ook langdurige perioden van droogte voorkomen, waardoor de beschikbaarheid van voldoende zoet water onder druk komt te staan. Zowel voor het opslaan van het overschot van water, als voor het vasthouden van water in tijden van droogte, is ruimte nodig om water te bufferen en op te slaan. Daarbij gaat het in de eerste plaats om oppervlaktewater, maar ook vertraagde afvoer en infiltratie van water in de grond kan een bijdrage leveren, bijvoorbeeld in de vorm van wadi's.

Naast de kwantiteit speelt ook kwaliteit van water een rol. Vergroten van de doorspoeling, zuiveren van inlaatwater, aanleg van extra water en natuurvriendelijke oevers en het onderhoud (baggeren, kroosvissen, maaien) dragen bij aan de algehele verbetering van de waterkwaliteit en de ecologie van het watersysteem.

Natuur en milieu

Binnen Ridderkerk vormt de aanwezigheid van groen en natuur een belangrijk kwaliteit. Er wordt gestreefd naar het toepassen van meer inheemse plantsoorten, die vlinders en insecten aantrekken. Ook is er aandacht voor de rol die bomen, struiken en gras spelen bij het afvangen van fijnstof (Alterra, 2012).

De laatste decennia komen steeds meer boomziektes voor, die in een keer een omvangrijk deel van de bomenpopulatie treffen. Sommige soorten zijn bepalend voor een straatbeeld of zelfs de hoofdstructuur van de wijk en moeten in één keer worden vervangen. Om dit te voorkomen wordt steeds meer gezocht naar oplossingen waarbij verschillende soorten bomen worden toegepast. Dit draagt ook bij aan de biodiversiteit.

Relatief nieuw is het conflict tussen bomen en zonnepanelen. Door de schaduw van bomen kunnen deze panelen niet optimaal functioneren. In de toekomst dient bij het planten van nieuwe bomen meer rekening te worden gehouden met zonnepanelen. Waar het gaat om doorgaande structurerende bomenrijen, worden deze wel in stand gehouden. Maatwerk blijft hierbij nodig.

Participatie

Bij participatie gaat het om actieve deelname aan de samenleving. Daarbij kan het gaan om betrokkenheid bij besluitvorming, een actieve vorm van inspraak. Het kan ook gaan om een meer uitvoerende betrokkenheid, bijvoorbeeld wanneer bewoners of bedrijven een stuk van de openbare ruimte in eigen beheer nemen.

In heel Nederland, zo ook in Ridderkerk, wordt gezocht naar nieuwe vormen van participatie waarbij burgers en bedrijven een actieve rol kunnen spelen in de inrichting of het beheer van de buitenruimte. Bijdragen van bewoners in het beheer maken het soms mogelijk in de openbare ruimte iets extra's te doen, waar normaal geen budget voor is. Binnen bedrijventerreinen wordt gezocht naar vormen van parkmanagement, waarbij de bedrijven gezamenlijk zorgen voor extra's in inrichting en/of beheer.

2.4 Uitgangspunten

Bij het opstellen van de richtlijnen is gekeken naar de identiteit van Ridderkerk als geheel: hoe is Ridderkerk opgebouwd en welke buitenruimte past daarbij? Het dorpse karakter, de aanwezigheid van landschappelijke elementen en relatief veel ruimte en groen zijn belangrijke kwaliteiten van Ridderkerk. Uitgangspunt is dat deze kwaliteiten worden versterkt. Tegelijkertijd wordt rekening gehouden met de veranderende vraag. Op basis daarvan zijn de volgende uitgangspunten opgesteld. Naast deze inhoudelijke uitgangspunten is het belangrijk dat er ook ruimte is voor participatie. Er wordt aangegeven waar participatie een rol kan spelen bij de inrichting en het beheer van de openbare ruimte.

1. Kwaliteit door ruimte en robuust groen, materiaalgebruik blijft sober

Een belangrijke kwaliteit van de openbare ruimte is de aanwezigheid van relatief veel ruimte en groen. Hiermee onderscheidt Ridderkerk zich binnen de verstedelijkte regio.
De inrichting van de buitenruimte is eenvoudig en doelmatig. Er is veel eenheid in materiaal. Bestrating en straatmeubilair zijn duurzaam, sober en onopvallend. Duurdere bestrating en straatmeubilair beperkt zich tot de centrumgebieden in de verschillende wijken. Om te voorkomen dat duurder materiaalgebruik in de

toekomst een wissel trekt op de hoeveelheid ruimte en groen, blijft het materiaalgebruik sober, doelmatig en hufterproof. Het accent blijft liggen op ruimte en groen als belangrijkste kwaliteit. Het groen wordt daarbij, mede tegen de achtergrond van het teruglopend beheer, op sommige plaatsen robuuster ingericht. Bij de keuze van materiaal en groen speelt ook duurzaamheid een belangrijke rol. Er wordt bijvoorbeeld gekozen voor FSC-gecertificeerd hout en beplanting met een natuurlijke weerstand zodat de toepassing van gewasbestrijdingsmiddelen niet nodig is.

2. Extra aandacht voor het cultuurhistorisch raamwerk en bijzondere plekken

Voor de cultuurhistorische landschappelijke verbindingen en de bijzondere plekken wordt ingezet op een hoger niveau van inrichting. Er wordt expliciet ingezet op versterking van het cultuurhistorisch raamwerk (zie paragraaf 2.2). Het historische en landschappelijke karakter van Ridderkerk wordt daarmee versterkt. Dit betekent dat met zorg wordt omgegaan met de oude dijken, wegen, waterlopen en daaraan de gekoppeld de historische kernen van de dorpen. Terwijl nu ingrepen in bijvoorbeeld de verkeersstructuur nog vaak ten koste gaan van dit landschappelijke raamwerk, dienen ingrepen in de toekomst juist te worden aangegrepen om het raamwerk te versterken. Ook beheersmaatregelen met ruimtelijke consequenties worden tegen de achtergrond van het versterken van het cultuurhistorisch raamwerk bekeken. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het vervangen van bomen door andere soorten of het verwijderen van bossages.

Voor de historische centra, de recenter ontwikkelde winkelcentra en de aanlegplaats van de waterbus wordt extra kwaliteit van de buitenruimte voorgestaan. Hier zal niet altijd standaard materiaal worden toegepast, maar kan waar nodig ook extra kwaliteit worden toegevoegd door afwijkend materiaal gebruik. Daarmee wordt de functie van deze centra als bijzondere plek en ontmoetingsplaats benadrukt.

3. Kwaliteit in de woonwijken

Extra aandacht wordt besteed aan de kwaliteit van de woonwijken. Daarbij wordt niet gekeken naar duurdere materialen, maar vooral naar de kenmerkende opbouw van de verschillende wijken. De wijken onderscheiden zich onderling door hun kenmerkende opbouw en structuur. Deze structuur wordt voor de toekomst, ook tegen de achtergrond van het teruglopend beheer, behouden en versterkt. Dit betekent dat naar inventieve oplossingen moet worden gezocht, die minder beheer vergen en wel het gewenste kwaliteitsbeeld leveren. In hoofdstuk 4 is dit verder uitgewerkt. Daarbij is ook rekening gehouden met de toename van ouderen in de wijk en de vraag naar een kindvriendelijke openbare ruimte, om ook jongeren en gezinnen aan Ridderkerk te binden.

4. Aandacht voor de wateropgave van de toekomst

Tegen de achtergrond van het veranderend klimaat ligt er een opgave om voldoende buffering en opslag voor water te realiseren. Er moet voldoende capaciteit zijn voor tijdelijke opslag van water door oppervlaktewater en infiltratiemogelijkheden. Daarnaast draagt het verbinden van water bij aan een goede afvoer, de waterkwaliteit en ecologische betekenis van water.

Vervolg

In de volgende hoofdstukken is onderscheid gemaakt tussen verschillende lagen, met ieder hun eigen kenmerkende opbouw van de openbare ruimte. Per laag zijn richtlijnen voor de inrichting van de buitenruimte uitgewerkt. Daarbij is aangegeven welke uitgangspunten voor de openbare ruimte gelden en hoe wordt omgegaan met de structuur van de openbare ruimte. Ook is aangegeven welke verharding, straatmeubilair en type groen wordt toegepast. Het gaat er daarbij niet om deze dwingend te hanteren. Wel kan alleen na goede, integrale afweging en rekening houdend met het groter geheel worden afgeweken. De afstemming tussen gewenst beeld, beheer en kosten vormt daarbij een terugkerende factor.

Figuur 5 - cultuurhistorisch raamwerk

3. Cultuurhistorisch raamwerk

3.1 Uitgangspunten openbare ruimte

Met het cultuurhistorisch raamwerk onderscheidt Ridderkerk zich binnen de dicht verstedelijkte omgeving. In de toekomst zal expliciet worden ingezet op versterking van dit raamwerk. Uitgangspunten voor de openbare ruimte zijn:

- bij ingrepen in de openbare ruimte de invloed op het raamwerk betrekken;
- gebruik van het raamwerk voor recreatieve routes;
- materiaal aansluitend op het karakter van het raamwerk.

Bij de toepassing van deze uitgangspunten is directe afstemming noodzakelijk met partijen die verantwoordelijk zijn voor het beheer van verschillende onderdelen van het raamwerk, zoals het waterschap. In figuur 5 is het cultuurhistorisch raamwerk weergegeven

Bij ingrepen in de openbare ruimte de invloed op het raamwerk betrekken

Nog steeds vinden in de buitenruimte ingrepen plaats die afbreuk doen aan het cultuurhistorisch raamwerk of dit zelfs geheel doorbreken. Ook beheersmaatregelen kunnen de continuïteit van de historische lijnen onduidelijk maken. Wanneer ingrepen worden gedaan in de buitenruimte, dient steeds weer te worden gekeken naar de gevolgen voor het cultuurhistorisch raamwerk en hoe deze ingrepen kunnen worden ingezet om dit raamwerk te versterken.

Concreet betekent dit dat bij ingrepen die van invloed zijn op het cultuurhistorisch raamwerk altijd aan de beginfase een ontwerper (landschapsarchitect/stedenbouwkundige) wordt betrokken.

Gebruik van cultuurhistorisch raamwerk voor recreatieve routes

De dijken en historische wegen bieden goede mogelijkheden voor recreatieve routes. De huidige lijn om hier fiets- en wandelroutes aan te koppelen wordt voortgezet. Het herkenbaar houden van de historische karakteristieken krijgt daarbij meer aandacht.

Materiaal aansluitend op het karakter van het cultuurhistorisch raamwerk

Het historische en landschappelijke karakter komt in de materiaalkeuze tot uitdrukking. Soms gaat het daarbij om lange continue en eenduidige lijnen, soms hebben plekken een meer informele, haast rommelige opbouw. Bij de materiaalkeuze wordt niet automatisch naar de meest sobere materialen gegrepen, maar met zorg gekozen voor een materiaal dat bij de locatie past. In plaats van een betonklinker zal een gebakken klinker vaak beter passen. Waar nog oude materialen liggen worden deze in principe niet vervangen, maar wordt hier op doorgebouwd. Vanzelfsprekend zal daarbij een afweging plaatsvinden met andere aspecten, zoals geluidhinder en trilling.

3.2 Materiaalgebruik cultuurhistorisch raamwerk

Bij ingrepen die van invloed zijn op het cultuurhistorisch raamwerk wordt altijd vanaf de beginfase een ontwerper (landschapsarchitect/stedenbouwkundige) betrokken.

Bestrating

- passend bij het karakter
- bij toepassing klinkers: gebakken klinker tenzij overstijgende redenen andere keuzes noodzakelijk maken (bijvoorbeeld trillingen).
- asfalt met afstrooilaag

Groen

- landschappelijk groen of passend bij het historisch karakter
- robuust, zoveel mogelijk grote beheerseenheden

Bomen

- continuïteit van bomenrijen handhaven en waar mogelijk herstellen
- inheemse soorten, passend bij het rivierenlandschap bijvoorbeeld iepen, essen, (knot)wilgen en lokaal ook fruitbomen
- rekening houdend met betekenis voor insecten, vlinders, vogels en (kleine) zoogdieren

Struiken

- inheemse soorten, passend bij het rivierenlandschap (meidoorn, schietwilg, ..)
- rekening houdend met betekenis voor insecten, vlinders, vogels en (kleine) zoogdieren

Gras

- bloemrijk gras, natuurlijk maaibeheer, eventueel begrazing.

Water

- meer water, dat het landschappelijk raamwerk versterkt en een bijdrage levert aan de buffering van water.
- meer mogelijkheden voor infiltratie van water in het groen.

straatmeubilair

Passend bij locatie:

- toepassing van bijzonder (niet standaard) meubilair is mogelijk, kan historiserend zijn.
- Passend bij locatie: Donker groen (RAL6009) of gegalvaniseerd

Afvalbakken:

- onopvallend, geen geel maar donkergroen
-

Banken:

- Passend bij de locatie of onopvallend

Verlichting:

- Passend bij de locatie of onopvallend

Figuur 6 - Woonwijken met daarin de hoofdstructuur

4. Woonwijken

4.1 Uitgangspunten openbare ruimte

Een substantieel deel van de openbare ruimte bevindt zich in de woonwijken. In aansluiting op de huidige karakteristiek worden voor de openbare ruimte in de woonwijken de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- openbare ruimte gekenmerkt door een ruime opzet, een sobere inrichting en veel groen;
- verdergaande afstemming ontwerp en beheer;
- versterken karakteristieke opbouw;
- met structurerende ruimte ook structurerend omgaan: ontwerper betrekken.

Een ruime opzet, een sobere inrichting en veel groen

De openbare ruimte in de woonwijken kenmerkt zich door een ruime opzet, met een duurzame, sobere inrichting en veel groen. Het materiaalgebruik blijft eenvoudig en uniform. Materialen zijn van een basiskwaliteit, er wordt uitgegaan van vaste combinaties van materialen en meubilair. De materialen zijn tijdloos en ingetogen.

Verdergaande afstemming tussen beheer en inrichting

Er zal naar inventieve oplossingen worden gezocht, die minder beheer vergen én het gewenste kwaliteitsbeeld leveren. Zo zal gezocht worden naar nieuwe vormen van beplanting die goed te beheren en onderhouden zijn en het gewenste eindbeeld geven. Een voorbeeld waar recent in overleg tussen beheer en ontwerp is gezocht naar een soortensamenstelling die het gewenste beeld geeft en niet te duur is in onderhoud, is de Visvliet. Hier wordt een praktische combinatie van struiken ingezet, om een eenduidig beeld te bereiken dat ook goed te beheren is. Om meer van dit soort praktische combinaties van struiken of planten te vinden kan ook naar andere gemeenten worden gekeken. Het blijkt dat in andere gemeenten ook combinaties van vaste planten worden toegepast die voldoen aan de eisen van beheer. Ook door groen in grotere eenheden te clusteren kunnen kosten worden gedrukt. Een andere manier om iets extra's te kunnen doen is door bewoners onderhoud te laten plegen. Bewoners kunnen bijvoorbeeld delen van het groen of speeltuinen onderhouden. Deze vorm van participatie vindt al incidenteel plaats. Tot echte besparingen op beheerkosten leidt dit niet, het kan wel bijdragen aan de verbondenheid van de bewoners bij het groen en ook tussen de bewoners onderling.

Versterken karakteristieke opbouw

De kwaliteit van de woonwijken zit in grote mate in de karakteristieke opbouw. Daarbij speelt de buitenruimte een belangrijke rol. Zo wordt in Slikkerveer de opbouw uit lange, rechte straten versterkt, terwijl in Drievliet juist wordt ingespeeld op de grote afwisseling aan informele straatjes, woonerven en groene achterpaden. Uitwerking van de karakteristieken van de structuur zal per woonwijk plaats vinden. De uitwerking per wijk biedt goede mogelijkheden voor participatie door bewoners, bijvoorbeeld via de wijkoverleggen. Een combinatie met de wijkprogramma's ligt hier voor de hand. In hoofdstuk 10 is dit verder uitgewerkt.

Met structurerende ruimte ook structurerend omgaan: ontwerper betrekken

Bij omvormingen van groen, wanneer de verkeerssituatie wordt gewijzigd of bij andere ruimtelijke maatregelen, zal steeds worden gekeken hoe zich dit verhoudt tot de hoofdstructuur. Dit betekent dat vanaf het begin een ontwerper (landschapsarchitect/ stedenbouwkundige) wordt betrokken bij ingrepen die van invloed kunnen zijn op de structuur van een woonwijk. Op niet structurerende plaatsen kan omvorming plaats vinden naar inzicht van beheerders, in overleg met bewoners. Hier kan worden ingezet op het onderhoudsarmer maken van de buitenruimte. De betrokkenheid van een ontwerper is hier niet altijd noodzakelijk.

4.2 Materiaalgebruik woonwijken

Bij ingrepen die van invloed zijn op het hoofdstructuur van de openbare ruimte binnen een woonwijk wordt vanaf de beginfase een ontwerper (landschapsarchitect/stedenbouwkundige) betrokken.

Bestrating

- bestratingsmateriaal met een levensduur van minimaal 40 jaar
- bij vervanging: betonstraatsteen keiformaat (rekening houden met geluid)
- 30 x 30 tegel. In oudere wijken tegel met split gebruiken om tijdloze uitstraling te behouden.

Groen

- structurerend groen als eenheid aanpakken, dus niet per plek verschillend
- waar mogelijk groen clusteren tot grotere beheerseenheden
- aansluiten op en gebruik maken van het groen in het landschappelijk raamwerk
- participatie kan een rol spelen, bijvoorbeeld in de vorm van extra beheer.

Bomen

- continuïteit van bomenrijen in de hoofdstructuur handhaven en herstellen
- voor de overige bomen veel verschillende soorten toepassen, passend bij de plek
- optimale groeiomstandigheden voor bomen, dus geen straatbomen in kleine boomkransen of bij te weinig wortelruimte
- Waar sprake is van zonnepanelen wordt hier rekening mee gehouden bij het plaatsen van nieuwe bomen. Waar het gaat om doorgaande structurerende bomenrijen worden deze wel in stand gehouden. Maatwerk blijft hierbij nodig.

Struiken

- Waar struiken een structurerende werking hebben deze ook structureel aanpakken, dus niet pleksgewijs omvormen
- zoeken naar nieuwe soorten en combinaties, die eenvoudig te beheren zijn en toch voor de nodige variatie zorgen.
- Op niet structurerende plaatsen kan omvorming plaats vinden naar inzicht van beheerders. Daarbij wordt de nodige variatie in het oog gehouden.
- Toepassing van plukgroen zoals struiken met bessen, noten.

Gras

- gazon, speelvelden, trapvelden

Water

- Zoeken naar mogelijkheden om het water te bufferen binnen de woonwijk
- Water met een ruimtelijke betekenis in het zicht houden, dus niet laten verdwijnen achter hoge begroeiing van natuurlijke oevers.
- Waar mogelijk natuurlijke oevers met oeverbeplanting voor het zuiveren van water.
- Mogelijkheden voor “recreatief gebruik” zoals varen, vissen

Straatmeubilair

- standaard, niet opvallend, degelijk, hufterproof.

Afvalbakken:

- onopvallend, donkergroen, RAL 6009.

Banken:

- onopvallend. In de buurt van woonzorgcomplexen ook hogere banken.

Verlichting:

- standaard, onopvallend;
- bij nieuwbouw overgaan op LEDverlichting, bij vervanging van bestaande verlichting overgaan op LEDverlichting indien financieel haalbaar.

Speelmogelijkheden

- meer aandacht voor de uitstraling van de omgeving waarin wordt gespeeld: minder spelen tussen de hekken, meer “spelen in de natuur.”

Figuur 7 – bedrijventerreinen, inclusief glasconcentratiegebieden

5. Bedrijventerreinen

5.1 Uitgangspunten openbare ruimte

De afgelopen jaren is op het beheer van groen op de bedrijventerreinen bezuinigd. De gevolgen daarvan beginnen zich af te tekenen. Er is sprake van achterstallig onderhoud van het groen, met het risico van verrommeling. Dit vraagt om een oplossing.
Voor de bedrijventerreinen gelden de volgende uitgangspunten:

- afstemming ontwerp en beheer;
- afspraken maken over de gewenste karakteristieken van de bedrijventerreinen;
- gebruik maken van de kwaliteiten van het cultuurhistorisch raamwerk aan de randen.

Ook de glasconcentratiegebieden zijn, gezien hun functionele karakter, in het kaartbeeld hiernaast als bedrijventerrein meegenomen.

Afstemming ontwerp en beheer

Een deel van het bestaande groen wordt omgevormd naar minder intensief te beheren groen. Dat kan onder meer door met een minder gevarieerde en robuustere beplanting te werken. Daarnaast wordt gekeken naar mogelijkheden om delen van het groen in beheer te geven bij bedrijven zelf. Ook door groen in grotere eenheden te clusteren kunnen kosten worden beperkt.

Afspraken maken over de gewenste karakteristieken van de bedrijventerreinen

Bij de bestaande bedrijventerreinen wordt per bedrijventerrein of per eenheid daar binnen, in nauw overleg met de bedrijven, bekeken welk imago gewenst is. In aansluiting hierop wordt gezocht naar structurele oplossingen voor de inrichting van de openbare ruimte binnen de bedrijventerreinen. Daarbij kan gekeken worden naar een vorm van parkmanagement, waarin alle bedrijven participeren. Ook kan voor het hele bedrijventerrein worden gezocht naar één dominant type extensief te beheren groen, in overeenstemming met de gewenste uitstraling. Er wordt gericht gezocht naar vormen van groen die minder kosten in het beheer. Een mogelijkheid is om in te zetten op alternatieve energieopbrengsten in de vorm van biobrandstof of zonne-energie. Zo kan op het bedrijventerrein openbaar groen worden omgevormd, waarbij het terrein een duurzame uitstraling krijgt. Een andere mogelijkheid is omvorming ten behoeve van waterbuffering.

Dit zijn ingrijpende maatregelen die zorgvuldig en alleen in nauw overleg met de gevestigde bedrijven kunnen worden uitgevoerd, in aansluiting op een visie voor het totale bedrijventerrein. Vergelijkbaar met een wijkprogramma wordt dan een bedrijventerrein-programma opgesteld. Met een dergelijke aanpak wordt voorkomen dat op kleine schaal stukjes worden omgevormd of in beheer van bedrijven zelf worden uitgegeven, terwijl de eenheid geleidelijk uit het oog wordt verloren en het bedrijventerrein verrommelt.

Gebruik maken van de kwaliteiten van het cultuurhistorisch raamwerk aan de randen

De randen van het bedrijventerrein worden veelal gevormd door groene elementen, onder andere uit het cultuurhistorisch raamwerk. Bij Donkersloot zijn dit bijvoorbeeld de Donkerslootsedijk en het Havenkanaal. Een relatie tussen de bedrijventerreinen en deze groene randen is er nauwelijks. Toch kunnen de groene randen een belangrijke bijdragen leveren aan de uitstraling van de bedrijventerreinen. Ook bieden de groene buffers een mogelijkheid voor bijvoorbeeld een blokje om in de lunchpauze. Wanneer bedrijfs-ontwikkelingsprogramma's worden opgesteld wordt deze mogelijkheid meegenomen.

5.2 Materiaalgebruik bedrijventerreinen

bestrating

- robuust bestratingsmateriaal dat minimaal 40 jaar meegaat
- betonstraatsteen –keiformaat, asfalt
- betonplaten
- Fietspaden in asfalt, binnen de bebouwde kom rood
- Voetpaden 30x30 tegels

groen

- Uniformiteit in groen, grote beheerseenheden
- Groen dat aansluit op het (toekomstig) imago van het bedrijventerrein
- Lage beheerkosten, eventueel zoeken naar opbrengsten in de vorm van wateropslag, biobrandstof, zonne-energie.
- In overleg met bedrijven kan groen in beheer worden gegeven bij de bedrijven zelf.

Water

- Zoeken naar mogelijkheden om het water te bufferen.

straatmeubilair

- Komt op beperkte schaal voor
- Robuust, eenvoudig, niet opvallend, degelijk, hufterproof.

Afvalbakken:

- Huidige (gele) afvalbak

Banken:

- Standaard, onopvallend

verlichting:

- Mast en armatuur standaard, onopvallend
- bij nieuwbouw overgaan op LEDverlichting, bij vervanging van bestaande verlichting overgaan op LEDverlichting indien financieel haalbaar

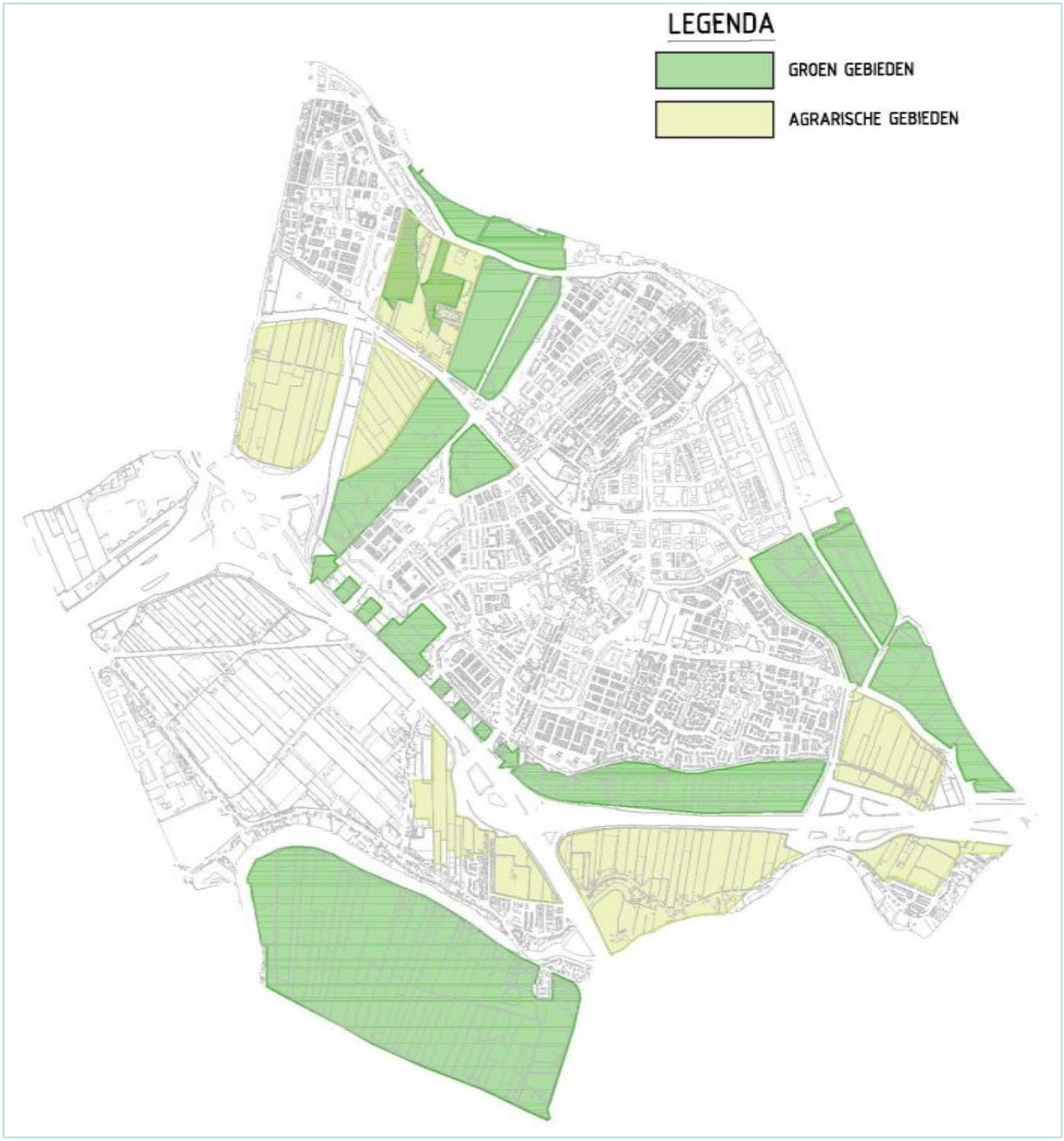

Figuur 8 – groengebieden

6. Groengebieden

6.1 Uitgangspunten openbare ruimte

De groengebieden liggen aan de rand van de bebouwde kom. In tegenstelling tot de woonwijken en bedrijventerreinen bestaan de groengebieden geheel uit openbare ruimte, uitgezonderd het Donckse Bos. Elk groengebied heeft zijn eigen karakteristiek. Net als elders in de gemeente staan ook in de groengebieden de kosten van het beheer onder druk, wat tot achterstallig onderhoud kan leiden met het risico van verrommeling. Voor de groengebieden gelden de volgende uitgangspunten:

- afstemming op de nieuwe beheersituatie;
- groengebieden beter op elkaar laten aansluiten;
- de verschillen in karakter tussen groengebieden behouden en versterken.

Een groot deel van de groengebieden is niet in eigendom en beheer bij de gemeente. Dit betekent dat goed overleg met de beherende partijen nodig is.

Afstemming op de nieuwe beheersituatie

Er zijn duidelijke keuzes nodig om in te spelen op de nieuwe beheersituatie. Waar extensiever beheer mogelijk is wordt dat toegepast, waarbij de voorkeur er naar uit gaat te kiezen voor grote, herkenbare eenheden. Waar het groenbeheer is verdeeld over veel kleine eenheden die veel onderhoud nodig hebben, worden aansluitend op de ruimtelijke situatie grotere eenheden worden gevormd.

Groengebieden beter op elkaar laten aansluiten

Doordat de groengebieden één voor één zijn aangelegd, als op zichzelf staande eenheden, is de relatie tussen de groengebieden vaak beperkt, zelfs waar de groengebieden tegen elkaar aan liggen. Soms loopt een pad door, maar vrijwel altijd moet men eerst het ene groengebied verlaten, om vervolgens het volgende groengebied binnen te gaan. Hierdoor ervaart men de gebieden samen niet als één groot gebied. Door de gebieden in hun onderling samenhang te bekijken, waarbij de focus juist op de overgangen tussen de gebieden ligt, kunnen zij elkaar verder versterken.

Via de cultuurhistorische structuur worden de groengebieden met elkaar verbonden. Recreatieve fiets-, wandel en ruiterpaden zijn hier aan gekoppeld. Ook in ecologisch opzicht vormt de cultuurhistorische structuur een verbinding tussen de groengebieden.

De verschillen in karakter tussen groengebieden behouden en versterken

De Ridderkerkse Griend, de Gorzen en in de toekomst de Crezéepolder hebben een natuurlijk karakter. De Donckse Velden is eigenlijk een verzameling van gebieden met een verschillend karakter, verbonden door paden. Het Reyerpark is gericht op sport en bewegen, het Oosterpark is te typeren als polderpark. Zo heeft ieder groengebied zijn eigen karakteristiek. Daarmee bieden ze verschillende recreatieve mogelijkheden en vullen ze elkaar aan. Het biedt de bezoeker keuze en afwisseling.

6.2 Materiaalgebruik groengebieden

Een groot deel van de groengebieden is niet in eigendom en beheer bij de gemeente. Dit betekent dat hier nauw overleg met de betreffende organisaties nodig is.

bestrating

- afhankelijk van situatie en gebruik in halfverharding of asfalt

groen

- streven naar grotere beheerseenheden in aansluiting op de ruimtelijke situatie

Bomen

- in aansluiting op de karakteristiek van het groengebied
- bij voorkeur inheemse soorten.

Struiken

- streven naar grotere beheerseenheden in aansluiting op de ruimtelijke situatie
- plukgroen (bessen en vruchten)
- streven naar natuurlijke opbouw, zoomvegetatie bestaande uit natuurlijk gras, ruigte en struiken

Gras

- Variabel maaibeheer
- streven naar grotere beheerseenheden in aansluiting op de ruimtelijke situatie
- mogelijkheden voor begrazing onderzoeken

Water

- Zoeken naar mogelijkheden om het water te bufferen binnen de groengebieden.
- Natuurlijk oeverbeheer
- Water dat ruimtelijk van belang is in zicht houden, hier geen natuurlijke oevers met hoge begroeiing

straatmeubilair

- standaard, niet opvallend, degelijk, hufterproof.

Afvalbakken:

- onopvallend, donkergroen, RAL 6009

Banken:

- onopvallend. Bij voorkeur houten zitting.

verlichting:

- in principe géén verlichting wanneer er een alternatieve route voorhanden is.
- anders alleen langs hoofdwandel- en fietsroutes
- standaard, onopvallend
- bij vervanging van bestaande verlichting overgaan op LEDverlichting indien financieel haalbaar

speelmogelijkheden

- meer aandacht voor de omgeving waarin wordt gespeeld: meer “spelen in de natuur”

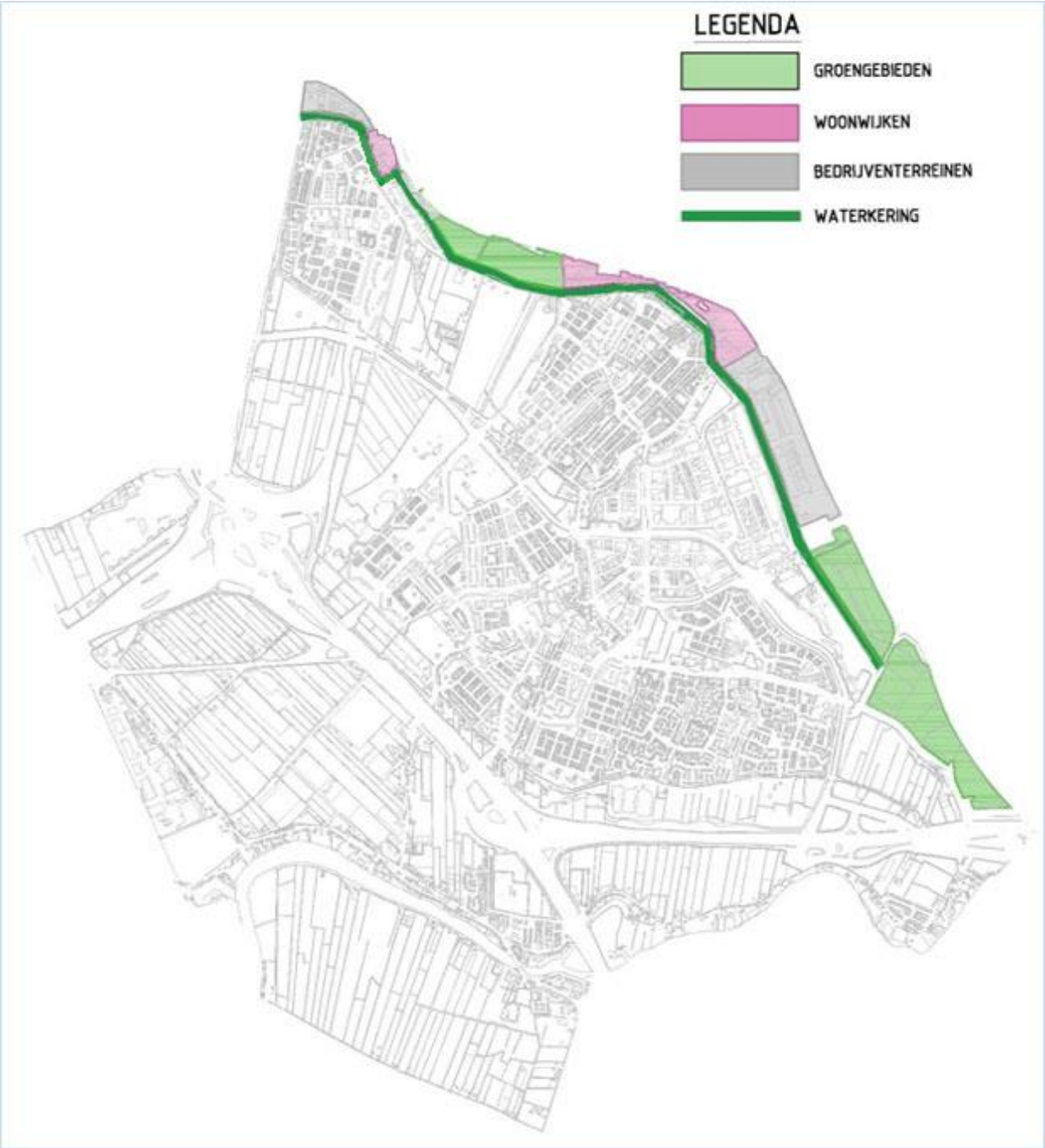

Figuur 9 – buitendijkse gebieden

7. Buitendijkse gebieden

7.1 Uitgangspunten openbare ruimte

Langs rivieren de Nieuwe Maas en de Noord liggen buitendijks afwisselend groengebieden, bedrijventerreinen en woongebieden. Een deel van de bedrijventerreinen wordt getransformeerd naar woongebieden. Deze gebieden zijn onder één noemer gebracht, omdat ze als eenduidig kenmerk hebben de robuuste inrichting en de directe relatie met de rivier. Voor de Buitendijkse gebieden gelden de volgende uitgangspunten:

- robuust en historisch karakter versterken;
- relatie met de rivier versterken.

Robuust karakter versterken

In het materiaalgebruik komt het robuuste karakter van het gebied tot uitdrukking. Daarbij gaat het in sommige delen om het stoere, industriële karakter, in andere delen om grotere eenheden met ruige natuur.

Relatie met Nieuwe Maas en de Noord versterken

De openheid van de rivieren de Nieuwe Maas en de Noord is in deze zone op veel plekken merkbaar. Doordat een deel van de bebouwing langs de rivier ligt en een deel in industrieel gebruik is, zijn de rivieren zelf hier niet overal zichtbaar. Om de relatie met de Nieuwe Maas en de Noord te versterken worden de zichtlijnen vanaf de dijk op de rivier behouden en waar de kans zich aandient toegevoegd. Daarmee wordt niet alleen de ligging van deze zone, maar ook de ligging van heel Ridderkerk aan de rivieren beter herkenbaar gemaakt.

7.2 Materiaalgebruik buitendijkse gebieden

bestrating

- robuust bestratingsmateriaal dat minimaal 40 jaar meegaat
- straatsteen -keiformaat, beton of gebakken klinker
- betonplaten

groen

- landschappelijk groen, passend bij het ruige gebied en de invloed van de wind.

Bomen

- inheemse soorten, zoals schietwilgen, elzen, berken en iepen.

Overig groen

- ruigere beplanting bij voorkeur inheemse soorten, zoals wilgen, vlier, meidoorn, sleedoorn of braamstruwelen.
- Watergebonden vegetatie in grotere eenheden, riet afgewisseld met soorten als gele lis.

Water

- De invloed van het water in het gebied zoveel mogelijk merkbaar maken.

straatmeubilair

- Straatmeubilair met een stoere uitstraling.
- refererend aan de haven en het industrieel gebruik.
- Degelijk, hufterproof

Afvalbakken:

- Huidige gele afvalbak

Banken:

- onopvallend, standaard of refererend aan de haven en het industrieel gebruik.

verlichting:

- standaard, onopvallend
- accenten met industrieel karakter.
- bij nieuwbouw overgaan op LEDverlichting, bij vervanging van bestaande verlichting overgaan op LEDverlichting indien financieel haalbaar
- in groengebieden behoud van donkere plekken

Figuur 10 – autonome wegenstructuur

8. Autonome wegenstructuur

8.1 Uitgangspunten openbare ruimte

De wegen uit de autonome wegenstructuur liggen grotendeels buiten de bebouwde kom. De wegen buiten de bebouwde kom zijn niet in het beheer van de gemeente. De rijkswegen (A15 en A16) zijn in beheer van Rijkswaterstaat. Waterschap Hollands Delta heeft de erftoegangswegen en gebiedsontsluitingswegen in beheer. Daarbij gaat het onder andere om de Rotterdamseweg. Samenwerking en afstemming met deze partijen is noodzakelijk om tot resultaat te komen.
Uitgangspunten voor de hoofdwegenstructuur zijn:

- meer aandacht voor de beleving van automobilisten;
- terugbrengen van de barrièrewerking van wegen;
- aandacht voor de identiteit van de wegen op zich.

Meer aandacht voor de beleving van automobilisten

Wie met de auto Ridderkerk bezoekt, er woont of werkt, maakt gebruik van hoofdwegenstructuur. Het stelsel van wegen is cruciaal voor de beleving van Ridderkerk. Met de inrichting van de wegen kan hierop beter worden ingespeeld. Met name op de Rotterdamseweg ervaart men nu weinig van de omgeving. Het zichtbaar maken van de omgeving draagt bij aan het beleven van gemeente. Vanzelfsprekend moet dit zorgvuldig gebeuren, zodat extra milieuhinder in de vorm van geluidhinder of luchtverontreiniging voor de omwonenden wordt vermeden.

Verminderen van de barrièrewerking van wegen

Tegelijkertijd doorsnijden de wegen Ridderkerk en vormen een barrière voor verkeer in de dwarsrichting. Het cultuurhistorische raamwerk wordt op tal van plaatsen door grotere wegen doorsneden. Deze doorsnijding heeft in het verleden plaats gevonden zonder dat er expliciet aandacht is besteed aan de cultuurhistorische waarden. In het belang van het cultuurhistorisch raamwerk, de samenhang binnen de gemeente en de bereikbaarheid voor langzaam verkeer dienen deze verbindingen zoveel mogelijk te worden hersteld.

Aandacht voor de identiteit van de wegen op zich

Elk van de hoofdwegen binnen de gemeente heeft zijn eigen karakteristiek. Deze karakteristiek maakt de weg herkenbaar en draagt bij aan de oriëntatiemogelijkheden binnen de gemeente. Door kleinschalige, pleksgewijze aanpassingen komt de karakteristiek in het geding. Door een eenduidige aanpak van de gehele weg kan de herkenbaarheid van de weg juist worden versterkt. Om dit te bereiken en te handhaven wordt ook bij de autonome wegenstructuur bij elke ingreep die plaats vindt in het kader van verkeer, beheer of anderszins, vanaf de beginfase een ontwerper betrokken.

8.2 Materiaalgebruik autonome wegenstructuur

Een groot deel van deze wegen is niet in eigendom en beheer bij de gemeente. Dit betekent dat hier nauw overleg met de betreffende organisaties nodig is.

bestrating

- asfalt
- rood asfalt op vrij liggend fietspaden binnen bebouwde kom
- zwart asfalt op vrij liggend fietspaden buiten bebouwde kom
- 30 x 30 tegel op voetpaden

groen

- structurerend groen structureel aanpakken, dus niet pleksgewijs

Bomen

- continuïteit in bomenrijen waar het om laanbeplanting gaat
- voor de bomen buiten de laanbeplanting veel verschillende soorten toepassen, passend bij de plek
- aandacht voor optimale groeiomstandigheden voor bomen

Struiken

- Waar struiken een structurerende werking hebben deze ook structureel aanpakken, dus niet pleksgewijs omvormen
- zoeken naar nieuwe soorten en combinaties, die eenvoudig te beheren zijn en toch voor de nodige variatie zorgen.

Gras

- continuïteit in maaibeheer over het hele wegtracé

straatmeubilair

- standaard, niet opvallend, degelijk, hufterproof.

Afvalbakken:

- waar nodig, standaard

Banken:

- waar nodig, onopvallend, standaard

verlichting:

- mast en armatuur standaard, onopvallend
- bij nieuwbouw overgaan op LEDverlichting, bij vervanging van bestaande verlichting overgaan op LEDverlichting indien financieel haalbaar

Figuur 11 – bijzondere plekken

9. Bijzondere plekken

9.1 Uitgangspunten openbare ruimte

Bij bijzondere plekken binnen de gemeente gaat het om

- de historische kernen, waar de dorpen van Ridderkerk zijn ontstaan,
- de recentere ontwikkelde wijkcentra
- de Schans.

Deze plekken vormen het hart van de wijk, zowel ruimtelijk als in sociaal opzicht. Hier is iets extra's mogelijk waar het om de inrichting van de openbare ruimte gaat. Uitgangspunten voor deze plekken zijn:

- in de historische kernen expliciet aandacht voor de historische opbouw en karakteristiek;
- in de nieuwere centra vormt de plek een verbijzondering in de wijk.

Bij de inrichting van deze plekken wordt altijd een ontwerper betrokken, ook wanneer het om kleine een aanpassing gaat.

In de historische kernen expliciet aandacht voor de historische opbouw en karakteristiek

Bij de historische opbouw gaat het om toepassing van materiaal dat historiserend kan zijn, maar ook om de manier waarop straten en wegen zijn opgebouwd. Zo speelt bijvoorbeeld de relatie met de dijk een belangrijke rol en ook de vaak monumentale bebouwing en erfbeplanting zijn van invloed op het beeld.

In de nieuwere wijkcentra vormt de plek een verbijzondering in de wijk

Hierbij gaat het om de voorzieningencentra. Een deel van deze centra is verouderd en vraagt om een nieuwe inrichting. Het is mogelijk hier een ander dan standaardmateriaal te gebruiken, maar de kwaliteit kan ook worden gezocht in grotere bomen of het tegengaan van verrommeling in deze gebieden.

9.2 Materiaalgebruik bijzondere plekken

Bij ingrepen die van invloed zijn op de bijzondere plekken wordt altijd vanaf de beginfase een ontwerper (landschapsarchitect/stedenbouwkundige) betrokken.

bestrating

- passend bij het karakter
- bij toepassing klinkers: gebakken klinker behouden waar deze al ligt tenzij door trillingen andere keuzes noodzakelijk zijn.

groen

- passend groen, kunnen in historische centra bijvoorbeeld ook leilindes zijn

Bomen

- groen de ruimte geven
- passend bij de plek, kunnen cultivars zijn, incidenteel leibomen

Struiken

- sierheesters

Gras

- beperkt toepassen
- passend bij situatie

straatmeubilair

Passend bij locatie:

- toepassing van bijzonder (niet standaard) meubilair is mogelijk, kan historiserend zijn.
- Donker groen (RAL6009) of gegalvaniseerd

Afvalbakken:

- onopvallend, geen geel maar donkergroen

Banken:

- Passend bij locatie of onopvallend

verlichting:

- onopvallend
- kan in kernen historiserend zijn: Donker groen (RAL6009)

Figuur 12 – structuurlijnen en bijzondere plekken

10. agenda en vervolg

10.1 Agenda

Het handboek is niet in de eerste plaats gericht op de directe uitvoering daarvan. Het gaat er eerder om dat áls er maatregelen in de openbare ruimte plaats vinden, het handboek als leidraad wordt gebruikt. In figuur 12 zijn de bijzondere structuurlijnen en bijzondere plekken aangegeven. Voor deze elementen geldt dat, wanneer een ingreep in de openbare ruimte plaats vindt altijd een ontwerper dient te worden betrokken om te zorgen dat de karakteristiek van het betreffende element behouden blijft en zo mogelijk verder wordt versterkt. Daarnaast is hier ook een actievere inzet op de kwaliteit van de openbare ruimte gewenst.

Meeliften op bestaande ingrepen

Wanneer ingrepen in de buitenruimte plaatsvinden dient voortaan expliciet te worden gekeken of de kwaliteit en inrichting van de openbare ruimte hier op mee kan liften. Door vier keer per jaar een afstemmingsoverleg te houden kunnen de onderhoudsagenda, de agenda van verkeer en ruimtelijke agenda op elkaar worden afgestemd. Ook worden de richtlijnen uit het handboek mee genomen in de beeldkwaliteitsplannen. Zo kan werk met werk worden gemaakt.

Input in herziening structuurvisie/omgevingsvisie

Het college van Ridderkerk heeft het voornemen de structuurvisie te evalueren en in het verlengde daarvan te beslissen waar aanvullingen of bijstelling nodig is. Het handboek kan hierbij de nodige input leveren. Verschillende van onderstaande aspecten kunnen worden meegenomen wanneer de uitwerking in een programma aan de orde is.

Uitwerking Cultuurhistorisch raamwerk

In de huidige situatie zijn verschillende lijnen in het Cultuurhistorisch raamwerk doorbroken of zodanig ingericht dat de continuïteit slecht herkenbaar is. Per element uit dit raamwerk wordt bekeken waar knelpunten zitten en worden richtlijnen opgesteld hoe de elementen kunnen worden hersteld of versterkt. Bij de uitvoering wordt waar mogelijk meegelift op bestaande ontwikkelingen en subsidies, bijvoorbeeld voor de aanleg van fietsroutes en/of in het kader van de ontwikkeling van de landschapstafel IJsselmonde.

Uitwerking van de openbare ruimte per wijk, in WP's

Voor de woonwijken worden regelmatig wijkprogramma's (WP's) opgesteld. Dit gebeurt in nauw overleg met de bewoners. De openbare ruimte speelt daarin een rol. Daarbij gaat het over het algemeen om het pleksgewijs oplossen van problemen waar bewoners mee te kampen hebben. In de toekomst wordt ook de structuur binnen de wijk expliciet betrokken. Zo kan de uitwerking van de openbare ruimte per wijk meeliften op de wijkprogramma's en kan tegelijkertijd meer ruimtelijke input worden geleverd aan deze wijkprogramma's. Uitwerking op het niveau van de wijken biedt ook goede mogelijkheden voor participatie door bewoners en andere betrokken partijen.

Uitwerken openbare ruimte per bedrijventerrein in BP's

Voor de bedrijventerreinen worden tot nu toe geen aparte programma's opgesteld. Door dit in de toekomst wel te doen, zogenaamde bedrijventerreinprogramma's (BP's) wordt per bedrijventerrein of per eenheid daarbinnen en in nauw overleg met de bedrijven, bekeken welke identiteit gewenst is. In aansluiting hierop wordt gezocht naar structurele oplossingen voor de inrichting van de openbare ruimte binnen de bedrijventerreinen.

Gecombineerde uitwerking van groengebieden

Om de groengebieden beter op elkaar aan te laten sluiten en te zorgen dat zij elkaar versterken, vindt per cluster van groengebieden een uitwerking plaats. Daarbij wordt gestart met de Gorzen, de Ridderkerkse Griend en de Crezéepolder. Hier liggen, ook gezien de aanleg van het nieuwe natuurgebied dat in de Crezéepolder komt, de meeste kansen om tot meer samenhang te komen. In een later stadium worden ook de Donckse velden in relatie tot Het Huys ten Donck bekeken. Ook de relatie met het Cultuurhistorisch Raamwerk komt hierbij aan de orde. Bij de herziening van de structuurvisie kan dit worden meegenomen.

Uitwerken Rotterdamseweg

De Rotterdamseweg is de invalsweg van Ridderkerk. Zoals de weg er nu uit ziet heeft deze niet die uitstraling van een toegangsweg. Ook vormt de weg een barrière in de richting loodrecht daarop, vooral voor voetgangers en fietsers. Bij de herijking van de structuurvisie kan de inrichting van de Rotterdamseweg integraal worden bekeken, gericht op een betere inpassing en het terug brengen van de barrièrewerking. Belangrijke voorwaarde daarbij is dat het waterschap als eigenaar van deze weg bereid is om hieraan mee te werken. Daarbij kunnen ook de geluidsbelasting door de weg en eventuele verkeersmaatregelen worden betrokken.

10.2 Regelmatig evalueren en bijstellen

Ook na de afronding van dit document zullen steeds opnieuw nieuwe inzichten of situaties ontstaan, die andere eisen aan de openbare ruimte stellen. Een regelmatige evaluatie en bijstelling van dit handboek is daarom nodig. Uitgaande van de huidige situatie lijkt het zinvol over ongeveer 4 jaar de actualiteit van dit handboek te herijken.

Bijlage I

overzicht bestaande documenten

Strategische kaders

'Ridderkerk in groen perspectief – Groenbeleidsstrategie' uit 1994
Actieplan Hoofdgroenstructuur, 1997
APV Groene kaart, 2014
Structuurvisie voor Ridderkerk 2009
Cultuurlandschap en historische stedenbouw, 2013
Welstandsnota Gemeente Ridderkerk, 2009
Wijkontwikkelingsprogramma's
Erfgoedbeleid en archeologieverordening
In de Groenbeleidsstrategie is de hoofdgroenstructuur vastgelegd. Deze beleidsstrategie is 20 jaar oud. Om te kijken af dit beleid nog altijd actueel is kan het getoetst worden aan de Structuurvisie.

Beheer

Handboek beeldkwaliteit, 2008, bijgesteld in 2010/2011
Kwaliteitsplan beheer openbare ruimte, 2008, bijgesteld in 2010/2011
beleidskader duurzaam beheer, 2009, geëvalueerd in 2013
bewaren houtopstanden APV, 2007
Groen, Chemie en Alternatieven, 1985
Beleidsnota "Ridderkerk Poepschoon" , 2000 - herziend beleid 2008
Zorgsysteem voor bomen, 2001 (niet bestuurlijk vastgesteld) - wettelijk kader

Groen

Groen voor Lucht in Ridderkerk, 2008
Bomenplan, beleid en beheer
Natuurwaardenkaart 2014
Gedragscode Flora- en Fauna
Groene Kaart

Verlichting

Verlichtingsstructuurplan Ridderkerk 23 dec 1991
Beheernota Openbare Verlichting 1992 voorj 1992
Voor verlichting is beleid aanwezig. Specifiek welke lichtmast waar is niet aanwezig.
Beleidsplan Openbare Verlichting 2012-2021, Gemeente Ridderkerk

verkeer

Wegcategorisering (.....)Module Openbaar vervoer (2003)
Module Verkeersveiligheid (2004)
Module Langzaam verkeer (2009)
Verkeerscirculatieplan centrum (2010)
Module Parkeren (2011)

begraafplaatsen

Raamnota begraafplaatsen okt 1991
begraafplaatsverordening 2004

Speelplaatsen

beleidsuitgangspunten en uitvoeringsplan speelruimten 2009
Raadsbrieven 3% norm / Natuurlijk spelen

Water

Op het gebied van water geeft het Waterplan Ridderkerk 2008-2012 belangrijke uitgangspunten. Daarnaast is er beleid met betrekking tot waterkwaliteit, beheer en onderhoud, rioleringen en baggeren. Daarnaast is er nog beleid op het gebied van wegbeheer, kunstwerkenbeheer, gladheidbestrijding en onkruidbestrijding.

materialisatie

Op het gebied van materialisatie: geen specifiek beleid gevonden, m.u.v. beeldkwaliteitsplannen voor specifieke deelgebieden.

Literatuurlijst

Alterra (2012): *Groen voor Lucht in Ridderkerk.* Auteurs: E.A. de Vries, V.H.M. Kuypers & L.B.M. Heutinck, in opdracht van de gemeente Ridderkerk. Wageningen.BVR (2009): *Ridderkerk Structuurvisie*.

Gemeente Ridderkerk, (2011), Waterplan 2 Ridderkerk, Voortgangsrapportage

KNMI (2014), *Klimaatscenario's*

Gemeente Ridderkerk / Rho, adviseurs voor leefruimte (2013): *Erfgoed Ridderkerk, cultuurlandschap en historische stedenbouw*

Rijksoverheid, Domein Ruimte(2008): *Structuurvisie Randstad 2040*

SmartAgent (2010), *Woontest Ridderkerk.* Onderzoeksrapport

Zuidvleugel deltapoort (2012): *Gebiedsvisie Deltapoort 2025*.